

Nr 185

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse rörande provisoriska arrangemang för ett världsomspännande kommersiellt telesatellitssystem.

(4:e avd.)

I propositionen nr 182 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 23 oktober 1964, föreslagit riksdagen godkänna en internationell överenskommelse rörande provisoriska arrangemang för ett världsomspännande kommersiellt telesatellitssystem.

Till den i propositionen föreslagna överenskommelsen ansluter sig en särskild överenskommelse som är avsedd att ingås mellan vederbörande länders telekommunikationsorgan. Överenskommelserna, som är av temporär karaktär, innebär att parterna förpliktar sig att medverka i och gemensamt finansiera projekteringen, utvecklingen, upprättandet och driften av ett världsomspännande system för teletrafik via artificiella jordsatelliter. Avsikten är att överenskommelsen senast 1970 skall avlösas av definitiva arrangemang.

Beträffande överenskommelsens tillkomst och närmare innebörd torde få hänvisas till propositionen (s. 2—16).

I skrivelse till Kungl. Maj:t har *telestyrelsen* hemställt om åtgärder för svenskt bidrag av de båda överenskommelserna.

Departementschefen har i frågan anfört följande.

Användningen av artificiella jordsatelliter för telekommunikationsändamål har i ett slag öppnat perspektivet mot en revolutionerande utveckling av de transocean och transkontinentala teleförbindelserna. Möjligheter synes härigenom ligga inom räckhåll att fortlöpande täcka den redan för den närmaste framtiden förutsebara starkt ökande efterfrågan på nya dylika förbindelser. Denna sammanhänger i främsta rummet med det hastigt växande behovet av utrymme för telefon- och telextrafik samt för överföring av ljudradioprogram. Härtill kommer ett tilltagande behov av förbindelser för överföring av olika slags data för direkt behandling i datamaskiner. De förutsättningar som nu för första gången skapas för transocean överföring av televisionssändningar kan vidare väntas ge upphov till en icke oväsentlig efterfrågan på förbindelser för detta ändamål.

Vad vi hittills bevittnat i fråga om användningen av satelliter för telekommunikationsändamål har haft karaktären av experiment. En serie av *Bihang till riksdagens protokoll 1964. 6 saml. Nr 185*

ytterligare experiment förutses innan ett utvecklat system kan tagas i bruk för reguljär kommersiell trafik. Bl. a. återstår ännu att träffa valet mellan de olika typer av system som framdeles kan komma i fråga.

Försöken har hittills bedrivits i samverkan mellan Förenta staternas regering — företräd av det amerikanska statliga rymdtekniska organet National Aeronautics and Space Administration (NASA) — och olika enskilda amerikanska industriföretag på teleområdet. I försöken har även vissa europeiska teleförvaltningar och institutioner deltagit. Det nu inledda internationella samarbetet öppnar vägen för en samfäll internationell medverkan i det fortsatta arbetet med utvecklingen av ett världsomspännande system för teleförbindelser via satelliter och för systemets anpassning till gemensamma behov och i överensstämmelse med gemensamma intressen. Detta harmonierar väl med den i det föregående nämnda, av Förenta Nationernas generalförsamling antagna resolutionen i ämnet.

Det kan visserligen ej bestridas, att Förenta staterna och det där bildade bolaget Comsat genom utformningen av beslutsmekanismen i kommittén erhållit en ställning som med fog kan betecknas som dominerande och att en jämnare fördelning av inflytandet tätt sig som önskvärd. Man måste emellertid å andra sidan hålla i minnet, att Förenta staterna ensamma med utomordentligt stora insatser av kapital, materiella resurser, forskningskapacitet och tekniskt kunnande utvecklat och tills vidare ensamma bland parterna behärskat de praktiska möjligheterna att förverkliga det med överenskommelserna avsedda projektet. Det framstår mot denna bakgrund såsom förklarligt att man på amerikansk sida velat förbehålla sig ett inflytande över systemets fortsatta utveckling ägnat att säkerställa vad som där bedömes vara det mest effektiva och rationella nyttiggörandet av de med angivna insatser uppnådda resultaten. Jag vill i detta sammanhang även erinra om att överenskommelserna är av temporär natur och begränsats till att avse samverkan under en inledande period, då verksamheten kommer att vara inriktad på systemets successiva utveckling, samt att frågan om den slutliga utformningen av den organisatoriska ramen för ett världsomfattande internationellt samarbete på området lämnats öppen att lösas vid en allmän internationell konferens avsedd att sammankallas sedan det nu aktuella systemet blivit funktionsdugligt och i intet fall senare än 1969.

Med beaktande av vad sålunda anförts torde de i överenskommelserna stadgade grunderna för beräkningen och fördelningen av kapitaltillskotten samt för omröstning och bestämningen av röstvärdena i kommittén få anses godtagbara.

Beräkningen till 200 miljoner dollar av det för projektets genomförande erforderliga grundkapitalet, med en andel därav för Sveriges del motsvarande i runt tal 7 miljoner kronor, synes mig icke ge anledning till erinran. Föreskriften om inkallande av en konferens med deltagande av samtliga undertecknare av den särskilda överenskommelsen för övervägande i förekommande fall av förslag om ökning av kapitalet till belopp överstigande 300 miljoner dollar torde erbjuda en under förevrande omständigheter godtagbar garanti mot överraskande kapitalökningar av beskaffenhet att kunna i väsentlig mån rubba de ekonomiska förutsättningarna för enskilda länders medverkan. En ytterligare betydelsefull garanti i ekonomiskt hänseende utgör den i huvudöverenskommelsen intagna föreskriften innefattande samfällt åtagande att säkerställa investeringar som gjorts i det nu aktuella systemet vid övergången till de slutliga arrangemangen.

Bestämmelserna om kommitténs sammansättning har utformats med

sikte på att till vinnande av största möjliga smidighet i arbetsformerna begränsa antalet medlemmar till vad som ansetts oundgängligen erforderligt för säkerställande av skälig regional samt av kapitalinsats motiverad representation. Det är härvidlag tillfredsställande, att mindre länder med förhållandevis blygsamma kapitalinsatser erbjudits möjligheten till gemensam representation. Med tillämpning av denna regel föreligger möjlighet för vårt land att tillsammans med övriga medverkande nordiska länder utse en medlem i kommittén.

Ur formell synpunkt synes anmärkning kunna riktas mot att avtalsinnehållet uppdelats på två olika överenskommelser avsedda att kunna på deltagande lands sida undertecknas av rättsligt sett skilda parter men envar för sin giltighet beroende av att båda överenskommelserna biträtts på vederbörande lands sida. Förhållandet sammanhänger med den i det föregående berörda kompetensfördelningen mellan Förenta staternas regering och Comsat och bör därför accepteras.

Sverige hör sedan gammalt till föregångsländerna i världen på det tekniska området och i fråga om telekommunikationsnätets utveckling. Vårt land intar tillika en framträdande plats i det omfattande internationella samarbetet i hithörande frågor. Det framstår därför som naturligt att Sverige också medverkar i uppbyggnaden och driften av det nu planerade, genom rymdforskningens och rymdteknikens utveckling för första gången möjliggjorda enhetliga, världsomspännande telekommunikationssystemet. Den omständigheten att man måste räkna med att i framtiden den växande efterfrågan på transoceana och transkontinentala teleförbindelser i betydande omfattning kommer att tillgodoses genom fortsatt utbyggnad av satellitförbindelser gör det angeläget för vårt land att utnyttja den erbjudna möjligheten att genom deltagande i projektet redan på ett tidigt stadium kunna tillvarata de intressen med avseende på systemets utformning, drift och utnyttjande som kan betingas av landets särskilda behov.

Vad i huvudöverenskommelsen stadgas om att densamma — och därmed även den särskilda överenskommelsen — liksom också de förutsedda slutliga arrangemangen skall vara öppna för alla stater som är medlemmar i Internationella teleunionen överensstämmer med grunderna för vårt lands i andra sammanhang deklarerade allmänna utrikespolitiska målsättning såvitt angår det multilaterala internationella samarbetet på det ekonomiska fältet. Det förtjänar att nämnas i detta sammanhang att systemet efterhand som det utvecklas kan beräknas komma att erbjuda tidigare icke förutsedda möjligheter att på rimliga ekonomiska villkor tillgodose icke minst utvecklingsländernas tilltagande behov av förbättrade teleförbindelser med omvärlden.

Enligt min mening bör de med ett svenskt deltagande i projektet förenade kostnaderna till täckande av kapitaltillskott kunna bestridas från investeringsanslaget Teleanläggningar m. m. Medelstillgången på anslaget för innevarande budgetår har beräknats lämna tillräckligt utrymme härför. Jag föreslår att, därest riksdagen godkänner Sveriges anslutning till överenskommelserna, anslaget får tagas i anspråk för ändamålet och att det i sedvanlig ordning får ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar av investeringsramen för televerket som kan betingas härav.

Den samverkan mellan berörda europeiska länder som, på sätt i det föregående närmare redovisats, hittills ägt rum inom CETS och CEPT har visat sig vara utomordentligt värdefull. Det är angeläget att denna samverkan kan fortsätta för tillvaratagande av gemensamma europeiska intressen vid

telesatellitssystemets utbyggnad, drift och utnyttjande. Vårt land bör därför även i fortsättningen aktivt medverka i arbetet på hithörande område inom dessa båda organ.

Departementschefen erinrar slutligen om att godkännande av huvudöverenskommelsen medför att också den särskilda överenskommelsen blir gällande för Sveriges del.

Utskottet har för sin del icke funnit skäl till erinran eller särskilt uttalande i anledning av vad departementschefen sålunda anfört och förordat. I enlighet härmed hemställer utskottet,

att riksdagen må godkänna vid statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 23 oktober 1964 fogad överenskommelse rörande provisoriska arrangemang för ett världsomspännande kommersiellt telesatellitssystem.

Stockholm den 1 december 1964

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit
från första kammaren: herrar Gillström, Einar Persson, Birger Andersson, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Virgin, Fritz Persson, fru Wallentheim, herrar Per Jacobsson, Söderberg, Mårtensson, Bengt Gustavsson, Per Petersson, Harry Carlsson och Nils-Eric Gustafsson; samt
från andra kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Ståhl, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Almgren, fröken Elmén, herr Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, herrar Svensson i Ljungskile, Cassel, Lassinantti, Johansson i Norrköping, Andersson i Knäred och Fagerlund.